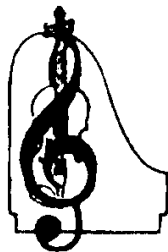

culturele
ANBI

385e concert

Dinsdag 16 januari 2018

20.00 uur

QUATUOR

DANEL

Marc Danel, *viool*

Gilles Millet, *viool*

Vlad Bogdanas, *altviool*

Yovan Markovitch, *cello*

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

*Onze concerten worden mede mogelijk
gemaakt door een bijdrage van de
Gemeente Deventer in het kader
van een 'Kleintje Cultuur'*

PROGRAMMA

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Strijkkwartet in F gr.t., op. 18, nr. 1
(1798-1801)

Allegro con brio

Adagio affettuoso ed appassionato

Scherzo: Allegro molto

Allegro

Bedrich Smetana (1824– 1884)

Strijkkwartet nr. 2 in d kl. t. (1883)

Allegro

Allegro moderato - Andante cantabile

Allegro non più moderato, ma agitato

e con fuoco - Molto moderato,
quasi marcia

Finale: Presto

pauze

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840--1893)

Strijkkwartet nr. 3 in es kl. t. op. 30
(1876)

Adante sostenuto/Allegro moderato

Allegretto vivo e scherzando

Andante funebre e doloroso ma con
moto

Finale: Allegro non troppo e risoluto

Het **Quatuor Danel** is in Deventer een goede bekende; het trad reeds driemaal eerder zeer succesvol op in onze Kamermuziekserie, tweemaal in samenwerking met andere strijkers in kwintetten van Mendelssohn en Mozart en sextetten van Richard Strauss en Brahms en tenslotte in 2014 met kwartetten van Borodin, Weinberg en het 2e kwartet van Tsjaikovski. Het Danel Kwartet werd in 1991 opgericht op instigatie van het Borodin Kwartet. Het maakte een grote internationale carrière. In 2005 werd het benoemd tot 'Quartet in residence' bij de Universiteit van Manchester. De broers Marc en Guy Danel waren jarenlang de pijlers van het kwartet, maar in 2013 heeft Guy besloten zich geheel te gaan wijden aan het coachen van jonge kamermuziekgezelschappen. Hij is opgevolgd door

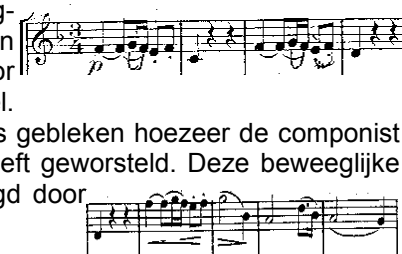
Yovan Markovitch, voormalig cellist van het befaamde Quatuor Ysaye dat, na een succesvol bestaan van dertig jaar, besloot afscheid te nemen van het podium. Het Danel Kwartet staat internationaal bekend om zijn frisse, originele maar desondanks zeer partituurgelovige interpretaties van het strijkkwartetrepertoire, waarvan hun vele cd-opnamen getuigen. De laatste jaren heeft het kwartet zich diepgaand beziggehouden met Russisch repertoire en na kwartetten van Sjostakovitsj heeft het ook alle strijkkwartetten van Weinberg op cd gezet. De drie kwartetten en het sextet 'Souvenir de Florence' van Tsjaikovski zullen nog worden opgenomen.

Ludwig van Beethoven, die najaar 1792 naar Wenen was verhuisd, had al in Bonn een strijktrio gecomponeerd dat in 1796 als op. 3 werd uitgegeven. In 1795 kreeg hij van de met Haydn en Mozart bevriende vrijmetselaar, violist en mecenas graaf Anton Georg Apponyi het verzoek een strijkkwartet te componeren.

Waarschijnlijk onder de last van het grote aantal meesterlijke kwartetten dat al door Haydn en Mozart was geschreven, begon Beethoven eerst aan een serenade voor strijktrio (op.8) en aan de drie strijktrio's op. 9, alle meesterwerken! In 1798 begon hij aan een serie van zes strijkkwartetten, waaraan hij enkele jaren intensief heeft gewerkt. In diezelfde tijd raakte Beethoven zeer goed bevriend met Carl Amenda, afkomstig uit Letland, die in 1799 daarnaar terugkeerde. Beethoven schonk hem de partituur van het kwartet in F, later op. 18 nr 1. Kort voor de publicatie van de serie, in 1801, bracht Beethoven nog veel wijzigingen aan en vroeg hij Amenda in een brief de eerste versie van dit kwartet niet te openbaren. Maar dankzij Amenda is van op. 18 nr 1 zowel de eerste als de definitieve versie bekend. Het 1e deel begint met een ritmisch bewegelijk en pregnant motief dat een bouwsteen is voor het gehele 1e deel.

Uit schetsboeken is gebleken hoezeer de componist met dit gegeven heeft geworsteld. Deze beweeglijke voorzin wordt gevolgd door een lyrische nazin:

Volgens Amenda zou

Beethoven bij het componeren van het Adagio zich de scène in de grafkelder uit Shakespeare's *Romeo*

en Julia hebben voorgesteld. Het Scherzo staat in levendig contrast met het Adagio. In de Finale, een sonate- en rondovorm, toont het 1e thema grote verwantschap met dat van het laatste deel van het Strijktrio op. 9 nr. 3.

Strijkkwartet op. 18/1, dl. IV Strijktrio op. 9/3, dl. IV

FJK

Hoewel **Smetana** geen 'folklorist' was en vrijwel nooit heeft geput uit de volksmuziek, groeide hij toch uit tot de grote nationale componist van zijn geboorteland Bohemen, dat samen met Zuidelijk Silëzië en Moravië het huidige Tsjechië vormt. Door zijn grote melodische inventiviteit was hij in staat de karakteristieke kenmerken van de muziek van zijn land te typeren en wist hij deze te verbinden met de grote lijnen van het muziekdrama. Hij werd beroemd met zijn opera 'Prodana Nevesta' (De Verkochte Bruid) en de symfonische cyclus 'Ma Vlast' (Mijn Vaderland) waarvan 'De Moldau' het meest bekend is. Hij componeerde nog acht opera's, maar helaas hebben deze te lijden onder zeer zwakke libretti en zijn ze buiten Tsjechië nauwelijks bekend, maar o.a. Mahler en Richard Strauss hadden grote waardering voor de muzikale kwaliteiten van deze werken. Behalve veel erkenning ondervond Smetana ook veel tegenwerking, in een roerige tijd van sterk opkomend nationalisme. Men verweet hem 'Wagnerisme' en Duitse gezindheid. Hoewel Smetana een groot bewonderaar was van Wagner imiteerde hij hem geenszins, maar paste hij vergelijkbare compositorische ideeën op oorspronkelijke en hoogst persoonlijke wijze toe. Hij schreef slechts enkele kamermuziekwerken: een paar stukken voor viool en piano, een pianotrio en 2 strijkkwartetten. In de zomer van 1874 kreeg Smetana problemen met zijn gehoor: hij nam toonhoogten in het ene oor anders waar dan in het andere. De aandoening was snel progressief en de resterende tien jaar van zijn leven was hij geheel verstoken van auditieve waarneming uit zijn omgeving en hoorde hij slechts suizend en razend geluid dat in zijn eigen hoofd ontstond. In deze erbarmelijke toestand heeft hij toch nog veel gecomponeerd, o.a. twee strijkkwartetten die beide 'autobiografisch' zijn. Het eerste kwartet 'Aus meinem Leben' (1876) is een muzikale weergave van zijn levensloop tot het

optreden van de doofheid: een snerpande hoge toon (e''') kort voor het einde van het laatste deel verbeeldt de intredende doofheid.

Het 2e kwartet componeerde hij een jaar voor zijn dood, toen ook zijn geestelijke vermogens begonnen af te nemen. Smetana zelf heeft het moeizame componeren van dit kwartet, zijn laatste compositie, zelf beschreven: 'Mijn nieuwe kwartet begint waar het eerste eindigt, na de catastrofe. Stel je een wervelwind van muziek voor in een persoon die zijn gehoor heeft verloren; niemand kan begrijpen hoe de muzikale ideeën van zo iemand voortrennen en, als ik ze niet onmiddellijk op papier zet, kan ik me een halve dag later niet meer herinneren hoe ze waren'.

In formeel opzicht wordt het hele kwartet gekenmerkt door een mozaïekachtige verbrokking met vele wisselingen in maat, tempo en toonsoorten. De meningen over dit kwartet zijn verdeeld; sommigen wijten de verbrokking aan de mentale achteruitgang van de componist, anderen zijn juist heel positief: Schönberg was van mening dat Smetana met dit kwartet 'zijn tijd ver vooruit' was en Marius Flothuis bestempelde dit kwartet in Preludium (maart 1999) als 'één der aangrijpendste specimina van de 19e eeuwse kamermuziek'. De muziek geeft uiting aan gevoelens van pessimisme, twijfel en is van een soort onbehouden weerbarstigheid. In het 1e deel wisselen heftige triolen af met melodische passages, die aanvankelijk een lieflijk karakter dragen maar steeds smartelijker en onheilspellender worden; het deel eindigt mild en berustend. In het 2e deel wisselt een syncopisch allegro in 2/4 af met een typisch Boheems andante in 3/4. Het derde deel begint met wilde tremolo's waarna een fugato uitmondt in een marche funèbre. De finale is kort en eindigt in D, niet triomferend of bevrijdend, maar nog immer weerbarstig.

Tsjajkovski werd geboren in een provincieplaats 1200 km ten Oosten van Moskou waar zijn vader als ingenieur werkte in een metaalbedrijf. Zijn constitutioneel nerveuze moeder was van Franse afkomst. Pjotr was een vroegrijp, hoogst overgevoelig kind dat op zijn zesde al Frans en Duits kon lezen. De Franse gouvernante, op wie hij zeer gesteld was, omschreef hem 'als van porselein'. Vaak kon hij niet

slapen als hij geraakt was door muziek. Hij ontving een juridische scholing die hij in 1859 afrondde, gevolgd door een aanstelling op een ministerie. In 1862 besloot Pjotr te kiezen voor de muziek en werd hij toegelaten tot het pas geopende Conservatorium van St. Petersburg, waar hij een protégé werd van de directeur, Anton Rubinstein. Hij werd in 1866 benoemd tot leraar harmonie aan het pas opgerichte Conservatorium in Moskou en al spoedig ontwikkelde hij zich tot een tot ver over de landsgrenzen beroemd componist. In de jaren 1863-'65 componeerde Tsjajkovski meerdere korte werken voor strijkkwartet en ook korte stukken voor strijktrio en strijkkwintet. Pas in 1871 ontstond zijn eerste volledige strijkkwartet (op. 11), in 1874 gevolgd door het tweede (op. 22). Het derde kwartet, dat vanavond op het programma staat, is tevens zijn laatste. De toonsoort es kl. t. (6 mollen) is zeer uitzonderlijk voor een compositie voor strijkkwartet: omdat alle losse snaren (e,a,d,g en c) ahw worden uitgeschakeld ontstaat een enigszins gedempt donker klankbeeld. De grondstemming van het werk is hierbij passend, want het is bedoeld als requiem voor een zeer dierbare vriend van de componist, de violist Ferdinand Laub. Het kwartet begint tastenderwijs waarna een melancholiek thema volgt alvorens het Allegro moderato begint, aanvankelijk ook in es, later met een teder vloeiend thema in Bes; het Andante sostenuto van de opening keert tenslotte terug. Het 2e deel staat in Bes, het Andante funebre e doloroso, emotioneel zwaartepunt van het kwartet, 'uiteraard' in es, de bevrijdende Finale in Es. De eerste uitvoering vond plaats op 18 maart 1876 ten huize van Nicolai Rubinstein, eerste directeur van het Conservatorium in Moskou.

Volgende concert:

Woensdag 14 februari 2018 20 u.

Ronald Brautigam

5 sonates van Beethoven op 2 fortepiano's

19 u. inleiding door Edwin Beunk,

restaurateur en collectionneur van fortepiano's

Sonates nr. 15 (1801), nr. 14 (Mondscheinsonate 1801),

nr. 24 (1809), nr. 28 (1817) en nr. 30 (1820)

zondag 11 februari 11u Filmhuis

'De Vervlogen Klank'

(over fortepiano's, restauratie, klank, interpretatie)

Programma's met toelichtingen / recensies:

www.kamermuziek-deventer.nl